

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Hoe is uw instelling?

„De zegenende ziel wordt overvloedig verkwikt, wie laaft, wordt ook zelf gelaafd“
(Spreuken 11 : 25)

Weer zo'n mooie spreuk, vindt u niet?

Maar laten we er vooral geen vrome slagzin van maken. Een motto, dat je kunt gebruiken om de mensen geld uit de zak te kloppen of hen op te juttten om eens wat voor een ander te doen.

Zo in de geest van: „Ja, 't valt niet mee om goed te doen, daarvoor moet je wel wat overwinnen. Maar je moet máár denken: je wordt er beslist niet slechter van. Laat dat maar een stimulans wezen. Wie goed doet, goed ontmoet!“

Ze weten tegenwoordig „de godsdienst“ zo handig te gebruiken om wat voor zichzelf te bereiken. 't Is soms een verheven vorm van commercie geworden. Dan hebben ze het over „de kracht van het positieve denken“, waardoor je het ver kunt brengen. En bidden is een hoger soort „mental training“, dat succes garandeert.

Zo kan ook een spreuk als deze misbruikt worden om de mensen de „efficiënte tip“ te geven om door goed te doen in het leven te slagen.

Alsof het hier een moralistische wijsheid betreft, waarmee men zich in de strijd voor het bestaan moet wapenen, maar waarbij uiteindelijk de mens in het middelpunt wordt gesteld.

Alsof het erom gaat, er zèlf beter van te worden!

☆☆☆

Dit woord der wijsheid is van boven.

Het komt van God. En het heeft alles te maken met de verhouding tot Hem.

't Is een woord uit de sfeer van het verbondsverkeer.

De „zegenende ziel“ is niet de vriendelijke, humane mens, die toch zoveel goed doet.

Het is de rechtvaardige, die in levend contact staat met God en liefdevol met Hem omgaat.

Het is de man, van wie Psalm 112 zegt: „Welzalig de man, die de HERE vreest, die van harte lust heeft in zijn geboden, die vol vertrouwen op de HERE is“.

Ook alleen die man kan werkelijk een „zegenende ziel“ zijn.

Zegenen — dat kan niet iedereen! Dat kan alleen hij, die zelf gezegend is. Daarvoor moet je de Bron van alle zegening kennen!

Wanneer de verhouding tot de HERE goed is, wordt ook die tot de anderen goed. Dan ben je een rechtvaardige. En die gerechtigheid maakt je tot een „zegenende ziel“.

„Zijn gerechtigheid houdt voor immer stand; voor de vromen gaat hij als een licht in de duisternis op, genadig en barmhartig is de rechtvaardige“, staat er in Psalm 112 : 3, 4.

Dat is wat, als je zó voor de mensen mag zijn!

Dat kan alleen, wanneer je zó intens met God omgaat, dat je op Hem gaat lijken. Zodat je doen en laten om zo te zeggen parallel loopt aan dat van de HERE. Zoals die woorden van Psalm 112 van hierboven letterlijk parallel lopen met die van Psalm 111 : 3, 4, waarin van Góð gezegd wordt: „Zijn gerechtigheid houdt voor immer stand; Hij heeft voor zijn wonderen een gedachtenis gesticht, genadig en barmhartig is de HERE“.

Nee, die „zegenende ziel“ is nog wel wat anders dan „die goeie ziel“, die we vaak toch eigenlijk maar een zielige goeierd vinden, om niet te zeggen een sukkel.

Het is de man, die de HERE vreest en van Zijn goedheid leeft.

Dat is zijn kracht!

☆☆☆

Zegenen is, dat begrijpt u wel, heel wat meer dan „eens een keer goed doen“. Het vraagt een op de ander ingesteld en afgestemd zijn.

Maar het is toch ook heel concreet en blijkt uit de gewone dingen van het dagelijkse leven.

Een „zegenende ziel“ ben je bijvoorbeeld, wanneer je kunt zwijgen en wat je van een ander „weet“ vóór je kunt houden: „Wie met laster omgaat, verraadde geheimen; maar wie betrouwbaar van geest is, houdt een zaak verborgen“ (vs. 13).

Of, wanneer je ook in het zakenleven met de anderen rekening houdt en niet uitsluitend aan winst-maken denkt: „Wie koren achterhoudt, dien vloekt het volk; maar zegening daalt neer op het hoofd van den verkoper“ (vs. 26).

Psalm 112 vertelt van zo'n rechtvaardige, dat hij een man is „die zich ontfermt en uitleent“, „die zijn zaken recht behartigt“, „die uitdeelt en de armen geeft“.

Op allerlei manier kun je voor een ander een verkwikking betekenen.

Het leven onder de mensen is soms zo afschuwelijk schraal en kaal en koel. Dan lijkt de samenleving wel een onherbergzame woestijn. Alles is even dor en onvruchtbaar. Je droogt uit. Het is soms niet te harden.

Wat kan het dan ongelooflijk goed doen, wanneer je ontdekt, dat er toch zijn, die naast je staan en hartelijk meelevend.

Het kan soms in een kleinigheid zitten: een gesprekje, een handdruk, een brief, een bezoek, een beker koud water...

Een „zegenende ziel“ is iemand, die laaft. Die een beetje verkwikkend vocht geeft aan iemand, die dreigt te verdorren en verdrogen.

Om zó op de ander ingesteld te zijn, moet een mens eerst afgestemd hebben op het zendstation, van waaruit de liefde van God naar deze wereld wordt uitgezonden.

Zegen, die van bóven is!

☆☆☆

Het is met dat zegenen van anderen overigens een wonderlijke zaak.

Wie tot zegen is, ontvangt namelijk zelf op-

nieuw zegen. Zelfs zó, dat het niet op kan.

Geven maakt je niet armer. Je kunt je alleen maar rijk geven!

Een op eigen genot en gemak ingesteld mens, die zich niets van anderen aantrekt, wordt een ongelukkig, door onrust en angst gekweld mens: „Wie onbarmhartig is, kwelt zijn eigen vlees“ (vs. 17).

Een egoïst wordt niet rijk, al maakt hij grote winsten, al haalt hij altijd naar zich toe en houdt hij alles voor zich alleen: „De goddeloze maakt winst, die niet gedijt“ (vs. 18).

Wie zichzelf tracht te bevoordelen, mogelijk ten koste van anderen, zit toch steeds in zorg en kan er nooit eens goed van genieten: „Er zijn er, die meer inhouden dan recht is en toch gebrek lijden“ (vs. 24).

Het spreukenboek staat er vol van.

En het leven zit er vol van.

Maar wat even waar is, is: wie geeft, ontvangt; wie zegent, wordt gezegend; wie laaft, wordt ook zelf gelaafd!

Het is tóch waar — maar anders dan wij doorgaans bedoelen —, dat wie goed doet, goed ontmoet: „Een weldadig mens doet zichzelf wèl“ (vs. 17).

Wie metterdaad iets voor de ander betekent, zal ervaren, dat het ook voor hemzèlf winst betekent die blijft: „Wie gerechtigheid zaait, heeft blijvend gewin“ (vs. 18).

Al spaar je jezelf niet, maar besteed je al je gaven en krachten, geld en goed, tijd en energie in dienst van de gemeenschap, je wordt er beslist niet minder van: „Er zijn er die uitstrooien en toch meer verkrijgen“ (vs. 24).

„De zegenende ziel wordt overvloedig verkwikt, wie laaft, wordt ook zelf gelaafd“!

Ook dat is wijsheid van boven.

☆☆☆

Zou het geheim hiervan niet dít zijn, dat de „zegenende ziel“ put uit een onuitputtelijke bron van zegen?

Wie aan anderen geeft, geeft door wat hij zelf ontvangt.

Ik moet het nog sterker zeggen: hij geeft ten diepste aan Hem, van wie hij ontvangt.

En dan geeft God het op Zijn beurt weer royaal terug.

„Wie zich over de arme ontfermt, leent de HERE; Hij zal hem zijn weldaad vergelden“, luidt een andere spreuk.

Wie gezegend wordt, geeft de zegen die tót hem uitging aan anderen dóór. Maar de zegen, die van hem uitging, keert ook weer tot hem terug.

Gezegend de zegenende gezegende!

Zo wordt de cirkel van de zegen gesloten!

Voor wie de HERE vreest gaan de sluisen van Zijn barmhartigheid open en dan stróómt de overvloed van Zijn verkwikkende, hartverwarmende zegen over hem en door hem over anderen uit.

Aan die stroom komt geen einde.

De cirkelgang gaat almaar door.

De bron is onuitputtelijk!

De vraag is alleen maar:

Waarop bent U ingesteld?

Sleuwig.

J. M. Smelik

Het ABC van de belijdenis omtrent de kerk

Wat onze belijdenisschriften over de kerk schrijven is een bijzonder goed en mooi gedeelte daarvan.

In weinig onderdelen ervan wordt de Schriftwaarheid zó getrouw en duidelijk weergegeven als juist in dit.

Maar **weten** we goed wat er precies in staat?

En **geloven** we het werkelijk?

Ik wil in dit artikel wijzen op de kern van wat de belijdenis over de kerk zegt. Men mag ook wel zeggen op het **abc** daarvan.

☆☆☆

We vinden die kern in de eerste woorden van wat de Ned. Geloofsbelijdenis over de kerk zegt. Het is de eerste zin van art. 27 die aldus luidt: "Wij geloven en belijden een enige katholieke of algemene Kerk, dewelke is een heilige vergadering der ware Christ-gelovigen, al hun zaligheid verwachende in Jezus Christus, gewassen zijnde door Zijn bloed, geheiligd en verzegeld door de Heilige Geest."

☆☆☆

In deze compacte zin wordt zeer veel gezegd.

Ik zal, hoe verleidelijk dat ook is, daarop niet ingaan.

Ik wil er nu alleen op wijzen dat de belijdenis hier nadrukkelijk verzekert dat wij een kerk geloven die **alle** ware Christ-gelovigen omvat.

De eenvoudige lezing van deze zin maakt dat onweersprekelijk.

De uitspraak dat de enige algemene Kerk een heilige vergadering is van **de** ware Christ-gelovigen **kàn** en **màg** immers niet anders gelezen worden dan zó, dat daarmee wordt gezegd dat de kerk waar het in de belijdenis over gaat, dus de algemene of katholieke kerk, **alle** ware Christ-gelovigen omvat. Geen enkele uitgezonderd.

☆☆☆

Voor wie hieraan zou willen twifelen moge ik er op wijzen dat de latijnse vertaling van de Nederlandse Geloofsbelijdenis dit met ondbelzinnige woorden letterlijk uitspreekt.

Deze vertaling heeft namelijk het woord **alle** expresselijk in deze zin opgenomen. Zij spreekt immers van de kerk als van een "congregatie" of "coetus" wel **allen** die in waarheid gelovigen zijn omvat.

Men bedenke daarbij, dat deze latijnse vertaling van de belijdenis vervaardigd werd door Festus Hommius, de scriba van de Dordtse synode, en dat zij gecontroleerd is geworden door een aantal revisoren welke de synode voor dit doel had aangewezen!¹⁾

☆☆☆

Als iemand er nóg niet van overtuigd is dat onze belijdenis verzekert dat de enige katholieke of algemene Kerk **alle** ware gelovigen omvat zou ik hem willen wijzen op wat Guido de Brès heeft geschreven. Hij is de opsteller van de belijdenis. En hij zal toch wel weten wat hij met de woorden van zijn belijdenis heeft bedoeld.

Guido de Brès schreef nu: "De Schrift spreekt van de kerk op twee manieren. Want soms verstaat ze er haar onder, (zoals) zij voor God is, in welke niet anders begrepen zijn dan degenen die door de genade der aanneming kinderen Gods zijn... Soms spreekt ze van haar zoals zij uitwendig voor het oog der mensen vertoond wordt, te weten door de belijdenis van de naam van Jezus Christus, met de prediking van het Woord, en het getuigenis der sacramenten."²⁾

In zijn belijdenis spreekt Guido de Brès nu éérst over de kerk zoals zij voor God is. Na-

melijk over de enige, katholieke kerk waarin geen andere mensen — maar die dan ook **alle** — begrepen zijn dan die welke door de genade der aanneming kinderen Gods zijn.

In het vervolg van de belijdenis zal De Brès ook over de kerk schrijven zoals zij uitwendig voor het oog der mensen vertoond wordt. Maar in art. 27 schrijft hij over de kerk "zoals zij voor God is".

☆☆☆

Er is nog een belangrijke getuige voor de stelling dat onze belijdenis de kerk van Christus inderdaad en in de eerste plaats omschrijft als een heilige vergadering van **alle** ware Christ-gelovigen.

Het is een belijdenis des geloofs opgesteld door Christophorus Fabricius, een martelaar uit Antwerpen.

Hij schreef deze belijdenis in de gevangenis om zijn broeders de verzekering te geven dat hij trouw was gebleven aan het ware geloof.

Guido de Brès was met deze belijdenis zó ingenomen dat hij haar in het frans vertaalde. Welnu in deze belijdenis leest men o.a. dat: "Ick bekenne ende belide datter is één heylige alghemeyne Christelicke kercke, een versaminge **alder** gelovigen, een seker uitvercoren Gods volck ende eygendom Christi Jesu."

Men hoort het, de kerk is in de eerste plaats de verzameling van **alle** gelovigen.³⁾

☆☆☆

Zoals men weet is Calvijns Institutie het "moederboek" van onze geloofsbelijdenis.

Voor wie de Institutie en de belijdenis kent is dat zó maar duidelijk. Allerlei typisch-Calvijns zegswijzen komen namelijk in onze belijdenis voor.

Zo is het nu ook ten aanzien van wat de belijdenis over de kerk zegt. Dat is helemaal een echo van wat Calvijn daaromtrent leerde. Welnu Calvijn zegt net als Guido de Brès — deze had het trouwens ook van deze grote Reformator geleerd — dat de Schrift op tweeërlei manier over de kerk spreekt. Soms, zo schrijft hij, bedoelt de Schrift als zij het over de kerk heeft, "die kerk, die inderdaad voor Gods aanschijn kerk is, in welke geen anderen opgenomen worden dan die door de genade der aanneming kinderen Gods, en door de heiligmaking des Geestes waarachtige leden van Christus zijn."⁴⁾ Daarnaast spreekt de Schrift evenwel ook over de kerk zoals zij in de wereld optreedt en openbaar wordt in belijdenis, prediking, sacramentsbediening, betoon van liefde enz.

Als Calvijn het over de kerk in de eerstgenoemde zin heeft spreekt hij wel van de onzichtbare, verborgen of onbekende kerk.

Welnu over de kerk zoals zij inderdaad voor God kerk is, en zo geen anderen omvat dan die — maar die dan ook **allen** — welke ware kinderen Gods zijn, spreekt onze belijdenis in de eerste zin van art. 27.

Als we inderdaad de belijdenis aanvaarden als in alle stukken der leer in alles met Gods Woord overeenkomende moeten we ook aanvaarden en volledig tot zijn recht laten komen dat de enige algemene kerk de kerk is die **alle** gelovigen omvat, de kerk waarvan **alle** gelovigen lid zijn.

Zeker, er wordt over de kerk nog veel meer gezegd in de belijdenis.

En dat moet ook in het spreken over en handelen in de kerk ten volle in rekening worden gebracht.

Als we dat niet doen wordt die eerste zin van art. 27 een halve waarheid. En dat is in feite een hele leugen.

Maar tegelijk is het ook zo dat als men deze eerste waarheid — namelijk dat de katholieke kerk alle gelovigen omvat, of anders gezegd: dat alle ware gelovigen tot de katholieke kerk behoren — niet tot zijn volle recht laat komen, men nooit tot een Schriftuurlijke visie op de kerk kan komen.

☆☆☆

Het feit dat allen die waarachtig in Jezus Christus geloven — tot welke kerkelijke formatie of organisatie ze voorts ook mogen behoren — lid zijn van de algemene, katholieke kerk is nu het uitgangspunt voor de oproep om zich "bij de kerk te voegen en daarmee te verenigen, onderhoudende de enigheid der Kerk." Er wordt tot alle gelovigen gezegd: gij behoort tot de kerk — voegt u daarom bij de kerk.

Toen ik dit eens in een vergadering zei reageerde iemand daarop met de opmerking: Dat is onzin!

De broeder die dit zei had blijkbaar nooit goed verstaan hoe de Schrift over het leven der gelovigen spreekt!

Want deze wijze van spreken is juist typisch Schriftuurlijk!

De Schrift zegt het zo:

Gij zijt heilig in Christus en daarom: weest heilig.

Gij zijt volmaakt in Christus en daarom: jaagt naar de volmaaktheid.

Gij zijt met Christus gestorven en daarom: doodt uw leden die op de aarde zijn.

Gij zijt met Christus opgestaan en daarom: staat op tot een nieuw leven.

Gij zijt ongezuurd, doet daarom het oude zuurdeeg weg.

Gij zijt één in Christus en daarom weest één.

Welnu, zo moeten we ook, sprekend naar de Schriften zeggen:

Gelovigen, gij behoort allen tot de éne, heilige, katholieke kerk van Christus — voegt u nu ook daarbij.

Dit is het abc van de belijdenis der Gereformeerde Kerken omtrent de kerk.

C. V.

¹⁾ Deze latijnse vertaling heeft: quae est congregatio sancta seu coetus **omnium** vere fidelium. Zie: Bakhuizen van den Brink, **De Nederlandse Belijdenisschriften** en blz. 23/4, 113.

²⁾ Vgl. Ds C. Vonk, De Voorzeide Leer III b, blz. 94.

³⁾ Idem, blz. 99: In het frases is deze zin: Je croy et confesse qu'il y a une sainte Eglise Chrestienne universelle: qui est une assemblee et congregation de tous croyans.

⁴⁾ **Institutie**, IV, 1.

Leesbare brieven aan een wereld in nood

II

de situatie achter het ijzeren gordijn

Over de huidige situatie achter het ijzeren gordijn bestaan veel misvattingen. Men stelt zich die situatie ook onder ons nog te veel voor als een van onafgebroken terreur, waarbij bijna

niemand zijn leven zeker is en zonder vorm van proces kan worden gedeporteerd.

In feite is echter na Stalin die situatie — althans in Sovjet-Rusland en de Europese satellietstaten — aanmerkelijk beter geworden. In het algemeen bezitten de kerken vrijheid tot het houden van kerkdiensten, tot het geven van catechisatie en tot het opleiden van hun toe-

komstige predikanten; en dat geldt meestentijds ook voor die kerken, die zich niet met het communisme hebben gecompromitteerd.

Tegelijkertijd, ondanks die betrekkelijke **burgerrechtelijke** vrijheid, handhaaft echter het communisme voluit zijn totalitaire **geestelijke** aanspraken op mens en samenleving. Het communisme is voor alles een geloóf, en als geloóf wil het beslag leggen op de gehele menselijke geest, op de gehele maatschappij en op de gehele wetenschap. Dat **geloofskarakter** van het communisme blijkt wel heel sterk uit een gedicht van Jevgeni Jevtoesjenko, dat ik hieronder weergeef¹⁾.

Ons geloof is geen zaak van dekreten —
Eigen is het ons als ons bloed.

De Commune is het kind van ons leed
en het enige wat er toe doet.

Ons brachten tranen en wanhoop tezaam
en de wil tot één menselijk bestaan.

Zo zijn wij in Lenins nooit dovende vlam
betoverd op weg gegaan,

op eigen akker door geschut bestookt en
verzopen als katten, als ratten vertrappt,
met puntige palen aan stukken gestoken....

Ons geloof is te héviger uitgebot
op de vege, korstende as.

Geen baatzucht hoe laag ook, noch kruimelroof,
geen kleinburgerlijk balkend gezwets,

behaalden op ons een duimbreed geloof
in communisme en macht der sovjets.

Ons geloof heeft niemand ons uitgedreven,
Eigen is het ons als ons bloed.

Wij stonden ermee en zijn staande gebleven
en vermaken het ons kroost als ons goed.

Dit levend geloof, dat Kommunisme heet, is echter niet zó maar een geloof, zoals er al zoveel in deze wereld geweest zijn. Het kenmerkt zich namelijk door wat men zou kunnen noemen een **apocalyptisch** karakter; een karakter dat hierin uitkomt, dat het Kommunisme op verschillende punten heeft gepoogd — en nog steeds poogt — het christelijk geloof te **imiteren**. Ik noem een drietal punten:

1. Het communisme bevat al vanouds een geloof aan de „uittocht” en aan een „beloofd land”, aan een „exodus” en een „eschaton”. Alleen is die uittocht niet de uittocht uit Egypte of uit het diensthuis van de zonde, maar de uittocht uit het diensthuis van de kapitalistische samenleving; en het beloofde land is noch Kanaän, noch het Rijk van Jezus Christus, maar de kommunistische heilstaat. Dat is dus de eerste, en tegelijkertijd de oudste vorm van imitatie van het christelijk geloof door het kommunisme.

2. In de hedendaagse praktijk blijkt het Kommunisme voortdurend geneigd te zijn, elementen uit de christelijke liturgie en eredienst, tot zelfs de bediening van sacramenten toe, in de een of andere vorm over te nemen. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de z.g.n. jeugdwijding of 'Jugendweihe'; een ritueel, waarbij oudere kinderen in een plechtige bijeenkomst een rode zakdoek en een mooi boekwerk krijgen uitgereikt, waarbij voorts een toespraak wordt gehouden en gewijde muziek klinkt op de achtergrond. Het geheel is bedoeld als een surrogaat van het afleggen van de geloofsbelijdenis in de christelijke gemeente.

3. Ook de tien geboden worden geïmiteerd. Ze zijn afgekondigd door Walter Ullbricht op de vijfde partijdag van de kommunistische partij in Oost-Duitsland (1958). Ik wil er een paar van overnemen²⁾:

1. Gij zult U steeds inzetten voor de internationale solidariteit van de arbeidersklasse en van alle werkenden, alsmede voor de onverbreekelijke verbondenheid van alle socialistische landen.
2. Gij zult Uw vaderland liefhebben en steeds bereid zijn, om Uw ganse kracht en uw ganse bekwaamheden voor de verdediging van de macht van arbeiders en boeren in te zetten.
4. Gij zult goede daden voor het Socialisme volbrengen, want het Socialisme voert tot een beter leven voor alle werkenden.
6. Gij zult het volkseigendom naar waarde schatten en vermeerderen.
8. Gij zult uw kinderen in de geest van vrede en socialisme opvoeden tot alzijdig gevormde en lichamelijk gestaalde mensen.
9. Gij zult sober en fatsoenlijk leven en uw familie eren.
10. Gij zult solidair zijn met volken, die strijden voor hun nationale bevrijding en voor de verdediging van hun nationale onafhankelijkheid.

Ik geloof, dat bij het horen en lezen van deze feiten welhaast geen enkel christen niet onder de indruk zal komen van deze totalitaire aanspraken van het huidige kommunisme. En in de éénheid en katholiciteit der christelijke kerk over deze aarde komt als vanzelf de beklemmende vraag op ons af: hoe zullen onze mede-christenen achter het ijzeren gordijn zich tegenover een zich aldus presenterend afvallig geloof opstellen? Een vraag die nog des te klemmender wordt wanneer wij horen van een dienstplicht achter het ijzeren gordijn, van een verplicht onderwijs in de kommunistische doctrine, van een plicht tot het opgeven van het eigen bedrijf en het meedoen in collectieve bedrijven. Ook dáár zijn er christenen, die een oproep krijgen voor militaire dienst; die onderwijzer zijn; die een bedrijf hebben. Hoe zullen zij daar als christen kunnen leven? Ofwel — en hiermede neem ik het thema van deze lezing weer — hoe beleven zij dáár de oproep van Jezus Christus, om een **leesbare** brief van Hem te zijn; leesbaar voor de samenleving waarin **zij** hebben te leven?

drie houdingen.

Op deze vragen is achter het IJzeren Gordijn door de christenen niet éénzelfde antwoord gegeven. In feite zijn niet minder dan drie verschillende houdingen waar te nemen.

De eerste houding is die, welke men het best kan typeren als de **vlucht-houding**. Zij baseert zich op de volgende redenning: „Alles wat wij doen achter het ijzeren gordijn, ook ons dagelijks werk, wordt door de kommunist uitgelegd als een bijdrage aan de opbouw van de kommunistische samenleving en aan de overwinning van het communisme over het rond van de wereld. Wij kunnen niets doen op fabriek of kantoor, of de kommunist gebruikt het voor de versterking van zijn revolutionaire greep naar de wereldheerschappij. Daarom is in deze samenleving **als christen** niet te leven. Het enig juiste antwoord is, zo snel mogelijk te pogen, naar het vrije westen te ontkomen.”

Deze houding loopt grotendeels parallel met de opvattingen van bisschop Dibelius(†) van de (Evangelische Kerk in Duitsland, welke opvattingen hij heeft neergelegd in zijn bekende boekje 'Frage der Obrigkeit'. In dit boekje vraagt hij zich af, wat de betekenis is van Romeinen 13 voor een kommunistische samenleving — en hij komt daarbij tot de conclusie, dat de kommunistische overheid in Oost-Duitsland de naam 'overheid' in de zin van Romeinen 13 niet verdient, en **derhalve** ook niet als overheid kan worden gehoorzaamd en erkend.

De tweede houding, die achter het ijzeren gordijn kan worden waargenomen, is de **compromishouding**. Dat is de houding van diegenen, die bewust uit zijn op een synthese met de kommunistische maatschappij-opvatting. Dit gebeurt vaak onder het mom van de stelling, dat het Kommunisme kan worden beschouwd als de maatschappelijke vertolking van de boodschap van het Evangelie.

Men is tot deze houding — die ontzaglijk veel aanhangers telt — veelal gekomen vanuit de achtergrond van de Lutherse troon-altaar traditie. Deze traditie zegt met een beroep op Luther, dat in dit tijdelijke leven twee regimenten van God bestaan, een kerkelijk en een wereldlijk regiment; en dat deze beide regimenten onafhankelijk van elkaar gelden en door de christen ook beide voluit dienen te worden gehoorzaamd. Op het aardse terrein dienen volgens deze traditie de beslissingen van de overheid, zelfs de kommunistische, dus voluit te worden aanvaard. In de praktijk loopt dit gemakkelijk uit op een synthese met het Kommunisme.

Wie over de „compromishouding” meer wenst te weten, zou ik willen verwijzen naar het indringende boek van Prof. Verkuyll, 'Evangelie en communisme in Azië en Afrika' (Uitgave Kok 1966). In dit boek beschrijft Dr. Verkuyll op klemmende wijze, hoe bijvoorbeeld de grote christelijke kerk in China op het hellende vlak van het compromis steeds verder is afgegleden, en thans tot een vrijwel willoos instrument van het Kommunisme is geworden. Hij doet dat op zulk een wijze, dat het harde oordeel over zulk een kerk ons welhaast op de lippen besterft: „Wie staat zie toe, dat hij in verwante situaties niet valle” (blz. 127).

De derde houding, die men achter het ijzeren gordijn kan tegenkomen, is die van de **'Pro-Existenz'** of **'burgelijke verkondiging'**. Aan die houding wil ik wat meer aandacht besteden.

TE BERDE

Als ik dit tik dan staan we aan de vooravond van de verkiezingen. Als u dit leest dan hebben we ze achter de rug. En dat is een goede zaak als ze achter de rug zijn. Het is ook oprecht te wensen en van de Here af te bidden dat we een goede stabiele regering zullen krijgen en dat het vier jaar zal duren voordat we weer moeten kiezen voor het parlement. Parlementsontbindingen zijn voor het goede functioneren van de democratie geen nuttige zaak. Al heeft het interimkabinet Zijlstra bekwaam en resoluut weten te regeren, te veel zaken blijven onafgedaan. En al is de democratie wel niet in alle opzichten een goede regeringsvorm, het valt moeilijk om een betere te bedenken.

De verkiezingsstrijd is met meer felheid en activiteit gevoerd dan vroeger wel eens het geval geweest is. Voor een deel is dat verheugend. Voor een deel ook niet. Verheugend omdat meer belangstelling voor de zaken des lands juist voor dat goede functioneren van de democratie noodzakelijk is. Voorzover er Amerikaanse methoden ingevoerd worden om stemmen te winnen, beleven we m.i. een achteruitgang. De televisie en de debatten daarvoor hebben de neiging te ontaarden in elkaar vliegen afvangen. Er worden tegenstellingen geconstrueerd, die er vaak helemaal niet zijn. En sommige beschuldigingen tegen de "tegenpartij" lijken meer op laster dan op een werkelijk ingaan op het standpunt van een ander. Zelfs vraagt men zich wel eens af of een christen aan heel dit bedrijf wel mee mag doen. Het is niet zo gemakkelijk daarin te belijden dat we gasten en vreemdelingen zijn hier op aarde en dat we een ander vaderland zoeken dan dit Nederland. Al mag direct er nu wel bij geconstateerd worden dat, behoudens een enkele uitglijding, de meeste partijen die zich baseren willen op het evangelie een waardige verkiezingsactie gevoerd hebben.

De regering-Zijlstra heeft het dunkt me wel zo gedaan, dat het te hopen is dat dit beleid op de een of andere manier gecontinueerd zal kunnen worden. Het zou bijzonder aangenaam zijn als de minister-president zijn persoonlijke verlangens ondergeschikt zou kunnen maken aan het landsbelang en bereid zou zijn en in staat gesteld zou worden om weer als premier op te treden. De basis van het kabinet zou verbreed moeten worden, juist om de zo gewenste stabiliteit te verkrijgen, maar het beleid hoeft niet omgebogen te worden. De K.V.P. kan moeilijk, nu het na de val van het kabinet-Cals niet in staat bleek een nieuwe regering te vormen, claimen dat de premier lid moet zijn van de K.V.P. Het ziet er verder naar uit dat de P.v.d.A., door zijn zwaai naar links zich zelf het deel nemen aan de regering onmogelijk gemaakt heeft. Daarom ligt het in de lijn der ontwikkelingen dat een beroep gedaan wordt op minister Zijlstra.

Het zou verheugend zijn, als de uitslag van deze verkiezingen te zien zouden geven een achteruitgang van de Boerenpartij. Wat overigens wel te verwachten is. Het zou teleurstellend zijn als de grote partijen daaruit afleiden dat het onbehagen, waaruit de B.P. voortkwam daarmee ook verdwenen zou zijn. Het groot aantal kleine en nieuwe partijtjes dat aan de verkiezingen deel neemt, is ook wel een uiting van dat onbehagen. De grote partijen zullen een beter contact dienen te onderhouden met de kiezers en duidelijk te zijn tegenover de kiezers.

Het is ook zeer te hopen dat er geen discussies meer ontstaan over de taak en de plaats van de monarchie. Juist zij die het goed menen met de monarchie moeten zich ervoor hoeden de monarchie in de discussies te betrekken. Alle veranderingen op dit punt en alle pogingen tot veranderingen zullen meewerken aan het beëindigen van de regering van het huis van Oranje, wat juist de linkse elementen zo graag willen.

Amelink

de beweging der burgerlijke verkondiging.³⁾

De beweging van de burgerlijke verkondiging of pro-existentie (letterlijk betekent dat: 'bestaan voor de ander') is een stroming, die buiten de officiële Lutherse kerk in de z.g.n. studentengemeenten aan de Oost-Duitse universiteiten (Berlijn, Jena) is ontstaan, en sterk onder invloed staat van de grote Duitse theoloog-ethicus Bonhoeffer (gestorven in 1944 in een van de Nazi-concentratiekampen). Deze beweging heeft een geheel eigen visie op de taak van de christen achter het ijzeren gordijn. De beide grondstellingen van deze beweging zou men als volgt kunnen samenvatten:

1. Christus doet niet voortijdig troonafstand! Daarom is ook ons lot in de DDR (de Deutsche Demokratische Republik) volledig in Zijn Hand. Elke situatie, waarin wij ons hier bevinden, is dan ook geen noodlot, maar een **uitdaging**. Christus **plaatst** ons juist in deze situatie, om aan hen die tegenover ons staan het Evangelie te verkondigen. Of, kernachtiger gezegd: onze aggressoren zijn de ge-adresseerden van het Evangelie!

2. Bij de verkondiging van het Evangelie in deze kommunistische samenleving zullen wij echter hebben te bedenken, dat een deel van de ergernis van de kommunist tegen ons niet gelijkgesteld mag worden met de ergernis van het ongelooft tegen het kruis van Jezus Christus. De kommunist ziet in het voetspoor van Marx het christendom als de godsdienst van het kapitalistische westen; de godsdienst namelijk waardoor de arbeider met behulp van een hemel-in-verschiet wordt verzoend met het sociale onrecht, dat hem op deze aarde overkomt. Aan deze karikatuur van het Evangelie — aldus de beweging van de burgerlijke verkondiging — zijn ook wijzelf, christenen, schuldig. Onze eerste taak is dan ook, door dit pantser, door deze misinterpretatie van het Evangelie heen te dringen. Dat is de actuele wijze, waarop God ons hier, in deze samenleving, tot de prediking van Zijn Evangelie roept!

De praktische levenshouding, die uit deze beide grondstellingen voortvloeit, wil ik kort met een aantal voorbeelden illustreren.

a. Met een beroep op Jeremia 29 vers 1-6 achten deze christenen het hun eerste taak en roeping, 'het beste' te zoeken voor de samenleving, waarin zij door God geplaatst zijn. Dat betekent dus: niet luieren bij het dagelijks werk! Het betekent ook: in samenwerking met elkaar anderen van dienst zijn. Christen-studentengemeenschappen richten b.v. in Oost-Duitsland werkkampen op, om in arme dorpen met elkaar aardappelen uit de grond te gaan halen.

b. Men ziet het voorts als zijn christen-plicht, tegenover iedere mede-mens een 'onvoorwaardelijke liefde' te betonen. Want — zo zeggen zij — Christus is ook voor zijn vijanden gestorven; het komt dus aan ons niet toe om grenzen te gaan trekken tussen de mensen, waarover zich onze liefde wel, en waarover zich onze liefde niet behoeft uit te strekken. De Evangelische liefde gaat dóór, waar de menselijke sympathie ophoudt. Ook een communist die ons verdrukt, zullen wij onze liefde hebben te bewijzen. Ook de kommunistische overheid zullen wij hebben te erkennen, en slechts dan niet hebben te gehoorzamen, wanneer zij het gebod van God klaar en duidelijk weerstaat. Een jongen, die de jeugdwijding al heeft ontvangen, zullen we eveneens moeten liefhebben en zijn eventueel verzoek tot het ontvangen van catechisatie niet mogen weigeren; alleen zal hij geen belijdenis mogen doen, vóórdat hij zijn jeugdwijdingsbewijs aan zijn predikant heeft overhandigd, die het voor zijn ogen verscheurt.

c. Om door de karikatuur van het Evangelie, zoals die bij de kommunist leeft, heen te breken, wil de beweging van de 'pro-Existenz' in de praktijk tonen, dat men ook vanuit het Evangelie het sociale onrecht moet verfoeien. Verder wil men het gesprek aangaan met de kommunisten over alle punten, waarin zijn systeem duidelijk openingen vertoont — omdat op die punten de kommunist het meest ontvankelijk is voor een openhartig en kritisch gesprek. Zo'n punt is bijvoorbeeld: de dood; het kommunistische systeem — dat slechts de eeuwige vooruitgang kent van de materie — heeft daar geen plaats voor. Zo buiten deze christenen alle kansen uit om een toegangspoort te hebben voor de concrete verkondiging van het Evangelie.

d. De beweging van de burgerlijke verkondiging acht het tenslotte een essentiële eis voor de van Christus concreet getuigende gemeente, dat deze gemeente zich niet sterk maakt in haar protest tegen de afbraak van zogenaamd kerkelijke monopolies (op het gebied van ziekenzorg,

armenzorg, erkenning kerkelijke feestdagen enz.). Men acht die een verstrend, onzuiver element in de verkondiging der kerk. De kerk hééft zich niet sterk te maken voor haar eigen zogenaamde 'rechten'; zij heeft alleen sterk te zijn in haar Héér. Ook zal de kerk zich niet van de wereld moeten onderscheiden door aparte gewaden, sakrale rituelen, hoogkerkelijke ambten, enzovoorts. Men wil, dat de christelijke gemeente primair een echte bid- en werkgemeenschap is. „Het is het doel van de christelijke gemeente niet, om uit te groeien tot een louter ghetto-achtige gemeenschap rond een bepaalde cultus, maar primair om uit te groeien tot een gemeenschap die in het volle leven staat; tot een broederschap die werkt, bidt en tezamen lijdt”.⁴⁾

Als samenvatting van de bedoelingen van deze beweging vermeld ik hier tenslotte een gebed, uitgesproken in Oost-Duitsland na een prediking over Jeremia 29 vers 1-7. Daarin is sprake van een dag X; daarmee is bedoeld de dag, waarop de Amerikanen komen (vgl. onze D. Day). Dit indringende gebed luidt als volgt⁵⁾:

Heer, wij christenen in de DDR zijn als de Israëlieten in Babylon: ongeduldig, vol valse hoop, vertwijfeld, verbitterd, angstig, vol woedegebeden en haat.

Heer, geef dat wij niet op de dag X, maar op U hopen, omdat Gij de Heer van de ganse wereld zijt.

Heer, geef dat wij op onze plaats het steeds nodige doen, en niet de handen in de schoot leggen omdat wij deze staat niet mogen.

Heer, maak ons vrij van de angst voor de mensen, en van haat tegen mensen die U niet eren, en het geloof in U als bijgeloof afdoen.

Heer, help, opdat ons geloof niet wèrkelijk

Waar en vals

In de Reformatie van 4 febr. gaat prof. Kamp-huis in op een artikel van mij waarin ik o.a. het volgende schreef:

„Mogelijk zal iemand zeggen: „Maar er is toch maar één ware kerk?” Dat ben ik met de spreker eens. Maar die ene ware kerk is niet beperkt tot „onze” vrijgemaakte kerk. Zij omvat alle gelovigen in alle plaatsen van de gehele wereld!

„Goed en wel” zal een ander zeggen, „maar er is in dorp of stad toch maar één adres van de ware kerk?” Mogelijk heb ik dat ook wel eens gezegd, hoewel bij mijn weten niet. Maar in elk geval zeg ik dat nu niet meer. En zo staat het ook niet in de Belijdenis. Daar is in de artt. 28 en 29 sprake van de ware en de valse kerk. Aan het slot van art. 29 lees ik: „Deze twee kerken zijn lichtelijk te kennen, en van elkander te onderscheiden”. Als iemand zou zeggen: „Dus toch maar één adres”, dan zou ik antwoorden: Wacht even. Er is sprake van „de” valse kerk. Heeft die maar één adres tegenwoordig? Ik stel mij nu even op het standpunt van hen, die de Vrijgemaakte kerk alleen de ware achten. Ik wed, dat men zomaar een stelletje adressen heeft: de roomse kerk, de hervormde kerk, de synodale kerk en men zal nog wel meer op het lijstje hebben. Wat de christelijke gereformeerde kerk is zal voorlopig nog wel in het midden blijven. Ook de radicaalste vrijgemaakte zal wel moeten erkennen: de valse kerk heeft veel adressen. Nu is mijn vraag deze: „Als de valse kerk veel adressen kan hebben en heeft, zou het dan niet het geval kunnen zijn met de ware kerk?” Ik ben overtuigd van wel. Het is mij bekend dat in gereformeerde kringen het erin gepompt is: De ware kerk heeft maar één adres. Maar daarom is het nog niet waar. Er is in gereformeerde mensen wel meer gepompt, wat niet waar is. Ik althans weiger de chr. geref. kerk en de geref. gemeente, en de hervormde kerk alhier en de synodale kerk zonder meer vals te noemen.”

Het bovenstaande is door m'n collega aangehaald vanaf de woorden: „Wacht even”. Hij laat dan als eerste deze opmerking volgen:

„Het komt ons voor, dat deze redenering van enig logicisme niet vrij is te pleiten, want de formele logica maakt zich hier meester van de term 'kerk', die zowel in de confessionele uitdrukking 'ware kerk' als in die van 'valse kerk' voorkomt, zonder zich af te vragen of **materieel** de term wel dezelfde inhoud en dezelfde manipulaties verdraagt. Hetgeen

tot bijgeloof wordt, maar een hoorbaar getuigenis is in woord en daad temidden van een kommunistische en klein-reactionaire omgeving.

Heer, laten wij de gelegenheden uitkopen, in school en universiteit, voor de rechtbank en in de gevangenis, in bedrijven en op vergaderingen, om aan de atheïstische wereld het Evangelie door te geven.

Heer, help ons, opdat ook aan de overheden uw Evangelie bekend worde, en niet door onze schuld verzwegen of verkeerd verstaan wordt — zodat zij geen gelegenheid zouden hebben, om U te ontmoeten.

Heer wij bidden U voor de christenen in de andere kommunistische landen. Laten zij allen op hun plaats voor hun stad het beste mogen zoeken. Amen.

B. Goudzwaard

¹⁾ Overgenomen uit: A. J. Koejemans, **Jezus in Magnitogorsk**, Amsterdam 1964.

²⁾ Uit: **Religion und Kirche**, Uitgave INTER-DOC, den Haag, derde jaargang, augustus 1966, blz. 23.

³⁾ Vgl. de volgende literatuur: **Nieuwe Oriëntatie, Stemmen uit de kerk in de DDR**, (B. Ruys, Carrillonreeks); **Pro-Existenz; Verkündigung und Fürbitte in der DDR** 1960, Vogt Verlag, Berlin; Dr J.L. Hromdka, **Het Evangelie in een atheïstische wereld**, Callenbach, Nijkerk, 1966; J. M. Lochman, **The service of the Church in a socialist society**, opgenomen in de bundel **Christian social Ethics in a changing world**, 1966, uitgave Wereldraad van Kerken, en het boek van Joh. Hamel, **Christ in der DDR**, Vogt Verlag Berlin.

⁴⁾ Lochmann, a.w., blz. 242.

⁵⁾ Uit de bundel **Pro Existenz**, a.w., blz. 109

toch inderdaad logicistisch genoemd mag worden.

Maar een **logicistische** redenering is alles behalve logisch en materieel verantwoord. Want deze redenering is natuurlijk naar believen uit te breiden en zou dan steeds dezelfde kracht van bewijs hebben.

Er zijn vele, ook elkaar tegensprekende leugens.

Zijn er daarom ook vele eventueel elkaar tegensprekende waarheden? Of is de waarheid één?

Er zijn vele valse (valselijk zo genaamde) dopen (b.v. de 'doop' in de naam van landbouw, veeteelt en visserij, zoals deze in de Herv. Kerk van de vorige eeuw door moderne predikanten is toegeëind of onder soortgelijke formules; de zgn. 'weder-doop' etc.).

Zijn er daarom ook vele 'ware' dopen? Of is er maar één doop (Efeze 4)?

Er zijn vele valse goden.

Daarom ook vele ware goden? Of is er maar één God en Vader (weer: Efeze 4).

Men werpe niet tegen, dat het hier niet gaat over de ene ware kerk, maar over het ene **adres** der ene ware kerk: want het gaat ons nu om de vraag van de wettigheid van deze redenering en dan is de beslissende, kritische vraag aan deze redenering te stellen: is het veelvoud van de adressen van valse kerken en secten (waarover de Belijdenis nadrukkelijk spreekt!) niet gegeven met de aard van valse kerk en secte, welke nu juist **tegengesteld** is aan die van de ware kerk? De Belijdenis roept dan ook ván het **veelvoud** van de secten, 'die heden ten dage in de wereld zijn' (mèt de dáármee gegeven vele 'adressen') náár de ene kerk, waarbij de gelovigen zich hebben te voegen (art. 28), zó dat zij het adres van de kerk ook kunnen kennen.”

Ik heb deze opmerking gelezen en herlezen en mij afgevraagd of ik dan zo onduidelijk schreef, dat een scherpzinnig man als prof. Kamphuis m'n bedoeling wel moest misverstaan. Want hij heeft mij misverstaan. Die opmerking over de waarheid en de leugens enz. had gevoegelijk achterwege kunnen blijven. Ik heb geen conclusie willen trekken van de vele valse kerken tot de vele ware kerken. Dat er maar één ware kerk is naar mijn mening heb ik duidelijk gezegd. Maar het ging mij om een verkeerde conclusie uit het woordje „de”. Aan het slot van art. 29 is

sprake van „Deze twee kerken”. En daarmee worden bedoeld: de ware kerk en de valse kerk. Als we het woordje „de” gebruiken bedoelen we als regel maar één zaak of ding, die we daardoor aanduiden. Dat is dunkt mij duidelijk voor iedereen. Ook al heeft hij geen weet van formele logica en is het hem allerm minst duidelijk wat onder logicisme is te verstaan. Als we het hebben over „de bakker om de hoek” dan denken we aan één adres. Zo zou men ook kunnen denken: Er is sprake van „de” ware kerk. Dus die heeft maar één adres. Tegen die gevolgtrekking wilde ik waarschuwen. En aan hen, die deze conclusie willen trekken heb ik gevraagd: „Als de valse kerk veel adressen kan hebben en heeft, zou het dan niet het geval kunnen zijn met de ware kerk”. Mogelijk was mijn bedoeling nóg duidelijker uitgekomen als ik geschreven had: „de” valse kerk en „de” ware kerk. Ik moge deze vraag nogmaals ter overweging voorleggen aan hen, die overtuigd zijn, dat de ware kerk op één plaats maar één adres heeft. Ik hoop, dat mijn bedoeling zo duidelijk is, dat ook mensen, die weet hebben van formele logica en van logicistisch, haar niet kunnen misverstaan.

Een tweede opmerking voegt prof. Kamphuis aan de eerste toe:

„Vervolgens treft een merkwaardige vaagheid in deze redenering.

Enerijds stelt prof. Jager als zijn **overtuiging**, dat de ware kerk 'vele adressen' in een bepaalde plaats kan hebben, maar dan adstrueert hij dat door op te merken: 'Ik althans weiger de chr. geref. kerk en de geref. gemeente en de Herv. Kerk alhier en de syn. kerk zonder meer vals te noemen'. Maar **dat** is hier nu de zaak niet. Prof. Jager had nú, binnen deze redenering, niet moeten zeggen: ik weiger ze zonder meer vals te noemen, maar: 'ik ben overtuigd', het zijn even zoveel adressen van de ware kerk.

We kunnen ons moeilijk voorstellen, dat dit zijn bedoeling is. En houden ons van het tegendeel overtuigd, totdat we anderszins overtuigd zijn.

Maar dan ebt de zo krachtig begonnen redenering in onbesliste vaagheid weg. Onzes inziens een duidelijk bewijs, hoe zwak een logicistisch opgezette redenering is, ondanks schijn van het tegendeel.”

Wat die „logicistisch opgezette redenering” betreft en hoe „zwak” die wel is daarvan kan ik alleen maar zeggen, dat ik die niet opgezet heb. En wat die „vaagheid” betreft, daarvoor schaam ik mij niet. Ik wilde wel, dat anderen, die zo gemakkelijk spreken van „valse kerk” of van schijnkerk of van scheurkerk of van secte enz. deze woorden maar wat minder gemakkelijk in de mond namen. We mochten wel wat voorzigtiger zijn in ons oordeel over anderen. Die we niet eens kennen. Wat weet ik ervan hoe er in de andere kerken gepreekt wordt? En hoe de sacramenten worden bediend? En hoe de tucht

wordt gehandhaafd? Naar het oordeel der liefde oordeel ik mild over anderen. En als ik zie op wat er in de vrijgemaakte kerken gebeurt hier en daar en tot op generale synoden toe dan ben ik te meer huiverig om ze „de ware kerk” te noemen. Alle geroep van „wij zijn de ware kerk, wij zijn de ware kerk, wij zijn de ware kerk” baat geen zier als we handelen als „de valse kerk”.

Nu ik toch met m'n collega in gesprek ben wil ik ook nog iets zeggen over een andere „driestar” in hetzelfde nummer van de Reformatie. Het draagt de titel: „Waarom verstaan we elkaar toch niet?” Daarin verklaart prof. Kamp-huis dat hij „van harte en van a tot z „onderschrijft wat ik schreef: „Als de synodale kerken alle aparte formules zouden loslaten en alle schorsingen zouden herroepen en we zouden samen terugkeren tot Schrift en Belijdenis in leer, dienst en tucht en ze zich niet in de Wereldraad van Kerken laten opnemen dan zouden we 1944 kunnen laten rusten”. Ik ben blij, dat we het daarover in elk geval eens zijn.

Maar tussen haakjes voegt m'n collega er iets aan toe. Hij schreef namelijk: „(wanneer tenminste in rekening wordt gebracht, dat deze kerkgemeenschap **zowel** via de Internationale Zendingsraad, die met de Wereldraad is gefuseerd, **als** door een principiële uitspraak zich reeds bij de Wereldraad aangesloten heeft en men hier dus ook terug moet keren)”.

Dat noem ik een consequentie-trekkerij, die niet geoorloofd is. Naar mijn mening mogen we dit niet doen. Waarom nu te zeggen, dat de synodale kerken zich al bij de Wereldraad aangesloten hebben? Een principe-besluit is nog geen uitvoering. Ik heb al vaak meegemaakt, dat men een principe-besluit nam, zonder dat het ooit werd uitgevoerd. Misschien worden dergelijke beslissingen vaker niet dan wel uitgevoerd. We mogen hopen, dat er aan dit besluit nooit uitvoering wordt gegeven. Dat moeten we zelfs hopen naar I Kor. 13. Dat staat althans voor mij vast.

Tenslotte nog dit. In hetzelfde no van de Reformatie maakt prof. Kamphuis bezwaar tegen de volgende opmerking van ds. Visee:

„Want vast staat dat over de plaatselijke „zaak-Kampen” nu niet bepaald voorzichtig door De Reformatie, o.a. door de hoogleraar Kamphuis, die in Kampen „een gemeen lidmaat der kerk is”, geschreven wordt.”

M'n collega merkt daartegen op: „Waarschijnlijk is bedoeld: 'Want vast staat voor mij, nl. voor ds. Visee, dat...' enz.....”

Ik zou zeggen: nogal wiesdes. Als ik beweer, dat dit of dat vaststaat, bedoel ik natuurlijk, dat het voor mij vaststaat. Dat geldt ook van ds. Visee en van prof. Kamphuis. Zonder dat dit gezegd wordt verstaat iedere goede verstaander dit wel. Ik begrijp eerlijk niet waarom zulk een verwijt uit de pen van m'n collega moet komen. Het staat voor mij vast, dat hier voor verwijt geen aanleiding was.

H. J. Jager

het zijn haast allemaal militaire uitrustingsstukken die hij noemt: pantser, helm enz.³⁾

Zo uitvoerig als in de pas aangehaalde plaats, en zo tot in bijzonderheden afdalend is de apostel doorgaans echter niet. Vaak verraadt alleen het door hem gebezigde werkwoord, dat hij het beeld van het kleed in zijn gedachten heeft: hij spreekt dan van „aantrekken”⁴⁾ of „uittrekken”⁵⁾. In plaats van dat laatste vindt men ook „afleggen”⁶⁾.

Wanneer gebruikt Paulus nu het beeld van de kleding?

Vooraf dan, wanneer hij handelt over de vernieuwing van den mens door het geloof in Jezus Christus, als hij de gelovigen de eis voorhoudt te breken met de zonde waarin ze voorheen leefden. Ik denk b.v. aan Col. 3 : 12: „Doet dan aan als door God uitverkoren heiligen en geliefden innerlijke ontferming, goedheid, nederigheid, zachtmoedigheid en geduld... en bij dit alles de liefde...”.

Nu is het, dunkt mij, duidelijk, dat het in alles wat de apostel hier opsomt gaat om een **gezindheid des harten**. Datzelfde blijkt ook uit een tekst die we boven reeds even noemden, 1 Petr. 4 : 1 „Daar Christus dan naar het vlees geleden heeft, moet ook gij u wapenen met dezelfde gedachte”. Het woord dat hier met 'gedachte' is weergegeven komt verder in het N.T. alleen nog voor in Hebr. 4 : 12. En daar is de zetel van deze gedachten uitdrukkelijk aangegeven: het hart!

Dit verdient wel even apart de aandacht: dat Paulus een gezindheid van het hart vergelijkt met een kleed. Deze vergelijking doet ons wellicht op het eerste horen vreemd aan. Als wij van iets horen spreken als van een 'kleed', zijn we toch wel allereerst geneigd te denken, dat het gaat om uitwendige dingen. Een opwekking om zich in geestelijke zin met iets te bekleden zou, als men niet beter wist, gemakkelijk verstaan kunnen worden als een aansporing om z'n uiterlijk optreden wat te herzien; om te zorgen, dat zo aan de buitenkant niemand op ons gedrag aanmerking kan maken. Echter: het is onmogelijk voor wie goed leest het genoemde beeld bij Paulus zo te verstaan. Hij spreekt nl., als we heel letterlijk vertalen, van „ingewanden van barmhartigheid”, een aan het oudtestamenteisch spraakgebruik ontleende uitdrukking. Het gaat dus, om zo te zeggen, over de diepste roerselen van ons hart.

Trouwens: ook in het O.T. zien we het beeld van de kleding zo gebezigd. (We zagen overigens daareven reeds, dat Paulus in zijn spreken van militaire uitrustingsstukken zich ten dele zelfs letterlijk aansluit bij den profeet Jesaja.)

Een enkel sprekend voorbeeld. We lezen in Ps. 109, een bekende 'vloekpsalm', o.a. het volgende (vss. 18, 19):

„hij bekleedde zich met vloek als met zijn gewaad:
die kome als water in zijn binnenste,
als olie in zijn gebeente;
die zij hem als een kleed waarin hij zich hult,
als een gordel die hij bestendig draagt.”

De verwensing van den psalmist aan het adres van zijn vijand is dus deze: dat de vloek zijn vijand geheel moge doortrekken, doordrenken („die kome als water in zijn binnenste”). Maar parallel met dit beeld van een **indringende** vloeistof staat hier dat andere beeld van het **omhullende** kleed: met dat laatste was de dichter begonnen („hij bekleedde zich met vloek als met zijn gewaad”), hij eindigt daarmee ook weer („die zij hem als een kleed waarin hij zich hult, als een gordel die hij bestendig draagt”).

Zo is dunkt me nu wel duidelijk: als de Schrift iets vergelijkt bij iemands kleed, dan wil zij het daarmee vaak tekenen als een centrale kracht die in zijn binnenste werkt en van daaruit zijn gehele bestaan beheerst en al zijn gedragingen bepaalt. De beeldspraak „een ander kleed aantrekken” houdt dan ook niet in: zich alleen naar het uiterlijk anders vertonen, doch ondertussen in de kern gelijk blijven; maar juist andersom: een **grondig en totaal** ander bestaan gaan leiden. den.

Dat centrale en totalitaire karakter van wat 'kleed' genoemd wordt komt wel het scherpst tot uitdrukking in een zegswijze die we in het verband van een boven reeds aangehaalde tekst t.w. Col. 3 : 12, ontmoeten: in vs. 9 heet het nl., dat we „den ouden mens moeten uittrekken en den nieuwen aantrekken”.

Nu heb ik in een vorige artikelenreeks⁷⁾ al even stilgestaan bij de inhoud van de begrippen „de oude-” en „de nieuwe mens”. De oude mens bleek te zijn: Adam zoals hij als geslachtshoofd

Het beeld van de kleding bij Paulus

I

Om zijn lezers een geestelijke stand van zaken of een heilsgebeuren duidelijk te maken bedient de apostel Paulus zich graag van beelden. Wanneer hij, om maar iets te noemen, in Rom. 12 spreekt over de verhouding der gelovigen tot elkaar, dan zegt hij: „Want zoals wij in één lichaam vele leden hebben...., zo zijn wij in onze veelheid toch één lichaam in Christus, en afzonderlijk ten opzichte van elkaar leden”. Paulus vergelijkt dus: hij spreekt van 'zoals... zo'. Hij vergelijkt onze verhouding als kinderen Gods tot elkaar met de wijze waarop de leden van een lichaam tot elkaar in betrekking staan. Zo maakt hij duidelijk: binnen de éénheid der kerk ('lichaam') is er verscheidenheid van gaven in de afzonderlijke gelovigen ('leden').

Een ander voorbeeld: in 1 Cor. 3 : 6 vlgg. zegt de apostel: „Ik heb geplant, Apollos heeft begoten, maar God heeft laten groeien... Gods akker... zijt gij”. Hier vergelijkt Paulus de gemeente met een tuin, en haar dienaars met tuinknechten. Zoals op een kwekerij de knechten niet allemaal precies hetzelfde doen, zo heeft ook de Heer der kerk onder zijn dienaren de taken verdeeld: Paulus planten, Apollos sproei-

en¹⁾. Men lette er op, dat Paulus hier heel **direct** spreekt: Hij zegt niet meer: 'Zoals op een tuin de een plant, de ander begiet, zo heb ik bij U een begin gemaakt met de evangelieverkondiging en heeft Apollos het werken aan uw behoud voortgezet'. Neen, hij zegt zonder meer: ik heb geplant, Apollos heeft begoten; en even verder: gij zijt Gods tuin. Hij trekt niet met zoveel woorden de vergelijking, maar drukt zich aanstonds uit in beeldspraak.

Dergelijke beelden verduidelijken niet alleen, maar verhogen ook — vooral als ze zo direct gehanteerd worden — de aanschouwelijkheid: men gaat in gedachten a.h.w. zien wat er gebeurt.

Een beeldspraak nu, waarvan Paulus herhaaldelijk gebruik maakt, is die ontleend aan de kleding.

Soms wordt dit beeld tot in bijzonderheden uitgewerkt. Zo b.v. in Ef. 6. Daar is eerst gezegd (vs. 11), dat wij moeten „aantrekken de volle wapenrusting Gods”. Maar dan volgt (te beginnen bij vs. 14) een verbijzondering: onze gordel moet zijn: de waarheid; ons pantser: de gerechtigheid; ons schoeisel: de bereidheid van het evangelie; ons schild: het geloof; onze helm: het heil; ons zwaard: het Woord Gods²⁾. De apostel heeft hier speciaal aan de krijgsmacht gedacht:

zijn stempel zet op zijn nakroost, de gevallen paradijsmens zoals deze zich vertoont in heel zijn geslacht en in al zijn nakomelingen afzonderlijk. En de nieuwe mens bleek te zijn: Christus zoals Hij zich manifesteert in Zijn kerk en in elk harer leden.

Wij kunnen dan ook — en dat is een bevestiging van de gegeven uitleg 'de nieuwe mens = Christus' — als parallel van de uitdrukking „den nieuwen mens aantrekken” (Ef. 4 : 24, Col. 3 : 10) bij den apostel Paulus lezen: „Christus aantrekken”, nl. in Gal. 3 : 27 „Want gij allen die in Christus gedoopt zijt, hebt u met Christus bekleed”.

'Den ouden mens uittrekken' betekent dus: 'Adam-af worden', sterven als zondaar-krachtens-onze-relatie-met-Adam. En evenzo houdt de eis om 'den nieuwen mens aan te trekken' dit in: dat wij 'Christus' zullen worden, d.w.z. herleven als rechtvaardige-krachtens-onze-gemeenschap-met-Christus. Als ik den ouden mens uit- en den nieuwen aantrek, dan leef ik niet meer (d.i. dan is het met mijn zondig Adamsbestaan afgelopen), maar leeft Christus in mij (Gal. 2 : 20).

Inderdaad: **dít uit- en aantrekken is een kwestie van sterven en opstaan.** Even radicaal en integraal. Dat zien wij b.v. in Rom. 6 heel duidelijk tot uitdrukking komen. „Weet gij niet”, zegt Paulus daar, „dat wij allen die in Christus Jezus gedoopt zijn in zijn dood gedoopt zijn? Wij zijn dan met Hem begraven door de doop in de dood, opdat, gelijk Christus uit de doden opgewekt is door de majesteit des Vaders, zo ook wij in nieuwheid des levens zouden wandelen”. Men lette op de wijze waarop Paulus ons hier betitelt: „wij allen die in Christus gedoopt zijn”. Hij gebruikt dezelfde formulering als in Gal. 3 : 27, een tekst die we daareven citeerden: „gij allen die in Christus gedoopt zijt”. Dáár zei hij van deze mensen: „gij hebt Christus aange-trokken”; hiér heet het: wij zijn met Christus begraven, om, evenals Christus, op te staan en een nieuw leven te beginnen.

Wij zien dus: den nieuwen mens aantrekken = Christus aantrekken = **opstaan tot een nieuw leven in (en met) Christus.**

D. Holwerda

¹⁾ Het lijkt mij niet onmogelijk, dat Paulus, toen hij de arbeid van Apollos vergeleek met sproeien, een speelse inval heeft gehad. Hij zegt nl. van zichzelf in 1 Cor. 1 : 14 vlgg., dat hij behoudens heel enkele met name genoemde mensen in Corinthe niemand heeft **gedoopt**. Hij bracht daar voor het eerst het evangelie, dat bij velen pas later vruchten van geloof en bekering zal hebben gehad. Voor wie na Paulus kwam zal er dus meer te dopen zijn geweest.

²⁾ Ten dele sluit Paulus zich hier aan bij bewoordingen van den profeet Jesaja.

³⁾ Vgl. ook Rom. 13 : 12 en 1 Thess. 5 : 8. Ook Petrus uit zich in diezelfde speciale zin, als hij in zijn eerste brief spreekt van een 'zich wapenen met een bepaalde gezindheid' (4 : 1).

⁴⁾ In deze en de beide volgende noten moge ik voor degenen die de grondtekst raadplegen in 't kort enkele eigenaardigheden in het taalgebruik bespreken dat zich met betrekking tot de woorden voor 'aan-' en 'uittrekken' laat constateren. Wie geen Grieks kent kan dit drietal noten dus overslaan. Paulus bezigt naast 'enduomai' ook 'ependuomai'. Verschil in betekenis is er, naar het mij voorkomt, niet. Dat de samenstelling met 'epi' (= er nog bij, er nog overheen) afwisselend met het eenvoudige 'enduomai' kan gebruikt worden, zal z'n oorzaak vinden in het feit, dat toentertijd ook 'gumnos' (= 'naakt') heette wie alleen z'n onderkleed aan had. Als men vanuit die toestand bovenkleden aantrekt, kan men eenvoudig zeggen: 'enduomai' ('ik kleed me aan'). Maar eigenlijk is van dát 'naakt' naar 'gekleed' de stap van één laag kleding naar twee; dus kan men ook zeggen: 'ependuomai' ('ik trek nog iets over m'n onderkleden heen'), vgl. Joh. 21 : 7.

Het moge bevreedden, dat 'ependuomai', wat het N.T. aangaat, alleen in 2 Cor. 5 voorkomt. Toch kan ik voor mij enig opzet bij Paulus niet aannemelijk maken, gezien ook 1 Cor. 15 : 53, 54. Voor de opvatting, dat het hier om een onopzettelijke afwisseling gaat, pleit het feit, dat ook voor 'uittrekken' een enkel en een dubbel compositum naast elkaar bestaan zonder enig aanwijsbaar verschil in betekenis (zie de volgende noot).

⁵⁾ Hiervoor vinden we naast 'ekduomai' ook 'apekduomai'. Merkwaardigerwijze is van deze twee het dubbele compositum het meest in gebruik in het N.T. De afwisseling van deze twee

termen vindt een duidelijke parallel in de variatie 'ekdechomai'-'apekdechomai'. Het construeren van verschil in betekenis lijkt mij uit het feitelijk gebruik niet te rechtvaardigen.

⁶⁾ Gr. 'apotithemai'. Als dit door Paulus in een tegenstelling wordt gebezigd, vinden we er (evenals bij 'apekduomai', Col. 3 : 9, 10) tegenover 'enduomai' (niet 'ependuomai'), Rom. 13 : 12, Eph. 4 : 22-24; vgl. ook Col. 3 : 8 met vss 9, 10. In dit opzicht gedragen dus de beide samenstellingen met 'apo' zich gelijk. Het waarom ontgaat ons, zoals trouwens zeer dikwijls bij eigenaardigheden in het taalgebruik.

Opgemerkt dient nog te worden, dat Johannes i.p.v. het mediale compositum het actieve simplex gebruikt, 13 : 4.

⁷⁾ 'Opbouw' 10de jrg., no. 24, pag. 190, kol. 1.

BOEKBESPREKING

G. Boogaard: **Tijd en Tekenen** (Callenbach, Nijkerk, 4e druk, z.j., f 3.50)

met dank aan de joden (Callenbach, Nijkerk, 2e druk, z.j., f 5.90).

De moderne poëzie heeft de brug van de verstaanbaarheid al meer opgebroken. Ze biedt weinig regels meer waarmee de beminde gelovige een dag kan leven of de schrik van een nacht overwinnen.

Ik denk aan dat prachtige gedicht van Nicolaas Beets: „De moerbeitoppen ruischten” uit de veel gewraakte domineespoëzie van de vorige eeuw, dat ik niet kan nalaten u volledig te citeren als een inleiding op de aankondiging van de moderne domineespoëzie van de prediker Geert Boogaard.

*„De moerbeitoppen ruischten”;
God ging voorbij;
Nee, niet voorbij, hij toefde;
Hij wist wat ik behoefde,
En spak tot mij;*

*Sprak tot mij in den stillen,
Den stillen nacht;
Gedachten, die mij kwelden,
Vervolgden en ontstelden,
Verdreef Hij zacht.*

*Hij liet zijn vrede dalen
Op ziel en zin;
'k Voelde in zijn vaderarmen
Mij koestren en beschermen,
En sluimerde in.*

*Den morgen, die mij wekte
Begroette ik blij,
Ik had zoo zacht geslapen,
En Gij, mijn Schild en Wapen,
Wart nog nabij.*

In de verzen van Boogaard vindt u dezelfde schijnbaar eenvoudige, maar uiterst geconcentreerde zeggingswijze die aan de verstaanbaarheid niets af doet, en u deelgenoot maakt van menig stil feest van verrukking over Jahwe, en de Messias van Israël.

*In Uw woorden
woon ik
Jahwe
in de schaduw
van Hebreuws.*

*Uw welbehagen was het te spreken
in de taal
van Joden
en te prijzen zijn zij
door wie zo getrouwelijk
werd overgezet
terwille van het
geheim.*

*De Schriften zullen waar zijn
tot in mijn gestorven ogen
want eenmaal zal ik aanschouwen
Uw heerlijkheid
en tot in mijn gestorven voeten
Jahwe
want weldra zal ik gaan de lentewegen
van Uw verlossing
Halleluja!*

In „Eschatologisch” aspect:

*Zie, straks wordt de wereld
gesplitst
en het leven van u en van mij*

*en mijn laatste vers valt
uiteen.*

*Maar de verzen verrijzen
uit as
en de dichters staan straks
voor de Heer
Zij hebben de woorden gezien
die geschikt worden tot een lied.*

*En geprezen zal worden het Lam
en het offer de pijn en het bloed
en niemand doet er meer kwaad
in de lucht op het land of ter zee.*

*Dit denk ik zo vaak in de nacht
en des ochtends ben ik vermoed
maar verwonderd dat God aan mij dacht
en me heeft liefdevol wakker gemaakt
omdat er welhaast iets geschiedt.*

Het zijn alle heel eenvoudige verzen, helder van taal, — modern en dus zonder rijm of metrum, en met wisselende regel- en strofelingen —, maar met dat poëtisch plus in de woorden en om de woorden dat ze de messiaanse verwachting van het heil als het ware tastbaar doet maken.

De titel van de tweede bundel: „met dank aan de joden”, zou voor beide kunnen gelden. Het is een bijzondere bekering van deze verzen, dat waar enerzijds een minimum van belijden — Jezus is Heer — maximaal wordt beleefd, dit anderzijds zo voluit bijbels geschiedt. Boogaard is van jongs af een vriend van de Joden, zoals blijkt uit de biografische notities, als tussen de verzen verspreid. Maar hij is meer dan dat. Hij heeft van hen geleerd de Schriften te lezen, te spellen, met Joodse ogen en oren.

*Wederkeer
is alles,
o Israël!*

*Gij hebt mij leren
denken
in wegen,
in opgang,
in voeten die
gaan,
in een mond die zingt
van toekomst.*

*Nooit zou ik weten
onderweg te zijn,
zonder u.*

In een ander gedicht, getiteld: „Schriftlezing”:

*Joden zeggen Zijn woorden
zo goed:
verbond,
en vrede,
de weldadigheid,
en de trouw!*

Deze verzen zijn een lofzang op de goede schepping en op het komende heil voor Israël en alle volken. Ze zijn ook op-de-man-af.

*Waarom zijn onze gesprekken
zo ver van Jeruzalem
waar Jezus
aan tafel gezeten
onderricht gaf
en over de laatste dingen sprak?*

Elders:

*Weinigen zijn er gegrepen
door de tederheid
waarmee Joden spreken
over nieuwe hemelen
en een nieuwe aarde
de christenen in het algemeen
zij dromen niet
en zij hebben geen vergezichten*

Ze getuigen van huiselijk geluk, en leed, van de wijsheid der Spreuken, en van een diepe vreugde in de beleving van het ambt:

*er is in de zegen
nooit een afscheid
altijd een
meegaan
een doordringing met zondag
van tijd
gelijk met zuurdeeg
het brood.*

Van de Liturgie:

*Geprezen zij God die
de tijd geschapen heeft
en daarin het uur op zondagmorgen
tussen tien en elf
in mijn oude kerk*

*al mijn begeerten
gaan daarnaar uit.*

De grotere verzen „Immanuel” en „De Messias” uit de eerste bundel zijn van de beste. Welk een helder modern nederlands voor een dominee van tegen de zestig! Het wekt te sterker onlust-gevoelens ten aanzien van de taalfossielen in de eigenkerkse liturgie.

In de verzen „met dank aan de joden” spreekt voor honderd procent het Evangelie contra de wet. En welk een eenvoudig en warm geloof in beide bundels. Ik mag niet méér citeren. Koopt u ze zelf; ze zijn het waard.

Nog één opmerking ter zijde die een leek zij toegestaan: als alle geestelijke Nimrods met deze simpele schildknaap van Jahwe wisten in te keren in dit tuighuis der stilte, waar „ieder kwartaal Ezechiël” gelezen wordt, hoe zouden de verbleekte beenderen kleuren op de adem van de Geest!

En toch nog een citaat:

*Profetie werd voorspelling,
geen onweer,
er is nooit een vuiltje
aan de lucht,
rust mijn ziel,
uw God
is koning,
oftevel slaap
kindje,
slaap,
en geen Jood zingt er mee.*

J. Bosch

VERANTWOORDING GIFTEN KERKWERK WALDENZEN IN ITALIË

Hoewel de lijst niet groot is, wil ik toch niet langer wachten met het verantwoordt van de giften, die voor bovengenoemd doel bij mij binnen kwamen; het zijn de volgende:

M.C.W. te H. f 10.—; J.W.H. te V. f 7.50; J.C.S te R. f 5.—; J.L. te K. f 2.50, totaal f 25.—, totaal inclusief vorige verantwoordingen f 9.354.76.

Ik hoop, dat door deze verantwoording de aandacht weer op dit werk wordt gevestigd en dat velen van de lezers voor het eerst of bij vernieuwing mij met een gift voor dit mooie werk zullen willen verblijden. Mijn gironummer is 50440 (P. Groen, Rotterdam).

Degenen, die reeds iets zonden, hierbij hartelijk dank!

P. Groen

KERKNIEUWS

Beroepen te Winschoten: Kand. J. C. Post te Leeuwarden; te Nagele (bij accl.): Ds. J. Geertsema te Kantens; te Vlaardingen: Ds. C. J. Smeelik te Bunschoten-Spakenburg.

Aangenomen naar Maartensdijk: Ds. J. P. Moerkoert te Kanangar (Oost Soemba), thans wonende te Alkmaar; naar Zuidhorn: Ds. P. Lok te Berkel en Rodenrijs.

Bedankt voor Zwijndrecht: Ds. P. Lok te Berkel en Rodenrijs.

Classis Drachten. De classis Drachten heeft n.a.v. het besluit van de classis Zwolle, betreffende de positie der hoogleraren ter Generale synode, uitgesproken, dat het niet gewenst is op het in 1951 genomen besluit terug te komen, zonder nieuwe argumenten; m.a.w. in dezen de praktijk zo te laten als die is.

Intussen werd aan alle kerken afschrift van dit besluit gezonden. In dit schrijven staat een zinstorende tikfout. Onder: „Wat het verzoek betreft van de classis Zwolle...”, sub 1 eerste alinea staat: „Bovendien is het dan niet moeilijk in te zien...”. Het woordje „niet” moet worden geschrapt.

Classis Enschede. „De classis Enschede op 9 februari 1967 in vergadering bijeen, kennis genomen hebbende van het op zijn tafel gelegde voorlopig agendum van de generale synode te Amersfoort-West;

overwegende:

1. dat de op dit voorlopig agendum nu reeds aangekondigde gravamina en revisieverzoeken

ver uitgaan boven hetgeen gewoonlijk op een agendum van een generale synode het geval is;

2. dat hierin zich de noodsituatie aftekent, waarin onze kerken zich bevinden door de in haar midden voorkomende geschillen, controversen en onenigheden;

verzoekt de classis 's-Gravenhage de kerken op te wekken op de avond van de bidstond voor de a.s. generale synode te Amersfoort-West, ook zelf zo'n bidstond te houden.”

Wormerveer. De kerkeraad van Wormerveer maakt voorbehoud inzake kosten van het kerkverband.

Met betrekking tot die kosten heeft de kerkeraad uitgesproken de laatst ontvangen aanslag nog wel te voldoen, maar

a. in het vervolg niet bij te dragen in kosten van z.g. meerdere vergaderingen, indien de kerk van Wormerveer zich overeenkomstig besluiten van kerkeraad, classis of P.S. op bedoelde vergaderingen niet laat vertegenwoordigen;

b. in het vervolg als regel ook niet bij te dragen aan kosten van het kerkverband, die ontstaan doordat zaken die reeds éénmaal op een meerdere vergadering hebben gediend, nogmaals één of meerdere malen aan eenzelfde meerdere vergadering ter behandeling voorgelegd worden.

Zoals bericht besloot onlangs de kerk van Wormer zich de vrijheid voor te behouden niet of slechts gedeeltelijk bij te dragen in de kosten van generale synoden met het oog op de draagkracht der gemeente.

Ds. Chah. Ds. Chah is op 23 januari per boot uit Korea vertrokken en hoopt op 4 maart a.s. in Nederland te arriveren; teneinde zijn studie aan de Theologische Hogeschool te voltooien.

Kand. J. Kranenburg. De bevestiging en intrede van kand. J. Kranenburg te IJsselmuiden-Grafhorst zal D.V. plaats vinden a.s. zondag 19 februari, in het kerkgebouw aldaar.

Ds. A. C. Haitsma. Op zondag 5 februari bevestigde Ds. A. I. Krijtenburg van Dordrecht Ds. A. C. Haitsma als dienaar des Woords te Zaamslag. Als tekst voor zijn preek had hij gekozen 2 Tim. 1 : 14. Op diezelfde dag, in de middagdienst, verbond Ds. Haitsma zich aan de gemeente met een preek over 1 Kor. 2 : 2. Na afloop van de dienst volgden nog enkele toespraken.

Ds. J. H. Veeffkind. Op zondag 5 februari j.l. vond de bevestiging en intrede plaats van Ds. J. H. Veeffkind als predikant te Krommenie. Na in de morgendienst bevestigd te zijn door zijn broer, Ds. A. Veeffkind uit Hoogvliet, verbond hij zich in de avonddienst aan de gemeente met een preek over Koll. 4 : 3-4. Na de dienst werd Ds. Veeffkind nog door verschillende afgevaardigden toegesproken.

Ds. A. Duits. Zondag 29 januari ontving de gemeente te Zwagerveen-Zwaagwesteinde in Ds. Duits weer een eigen predikant. In de morgendienst werd hij door Ds. G. Jansen van Amsterdam-West bevestigd. De tekst van de predikatie was: Hand. 11 : 25-26. In de middagdienst deed Ds. Duits intrede met een preek over 1 Petr. 2 : 1-3. Na de dienst werden enkele toespraken tot de predikant gericht, die daarna in een slotwoord de sprekers met een kort woord beantwoordde.

Katwijk. Wegens afwezigheid van de scriba, br. J. I. Hollebrands, wordt men verzocht alle spoedeisende stukken toe te zenden aan Ds. C. J. Breen, Nieuwe Duinweg 21, Katwijk aan Zee.

ADRESSEN

Ds. J. Strating te Hattem, tel. (05206) 1544; **Ds. A. Duits**, Geref. pastorie, Voorweg (Foarwei) 64, Kollumerzwaag, tel. (05113) 478; **Ds. A. C. Haitsma**, Geref. pastorie, Terneuzensestraat 34, Zaamslag, tel. (01153) 386, giro 966044. **Hardenberg**, scriba: W. Berenst, W. de Withstraat 16, Hardenberg, tel. (05232) 2172; **Den Ham (O)**, scriba: E. Koreze, Hammerweg 28, Marle post Hellendoorn; **Leiden**, diakonie: H. C. Jasperse, Witte Singel 72, Leiden; **Heemskerk: Ds. J. Meilof**, J. v. d. Bergenstraat 1, Heemskerk, tel. (02510) 32868.

KORT VERSLAG

van de vergadering van deputaten-curatoren op donderdag 26 januari 1967 des morgens te half tien in het gebouw van de Theologische Hogeschool, Broederweg 15 te Kampen.

Aanwezig alle deputaten-curatoren. Van de hoogleraren waren gedurende de gehele vergadering of een deel daarvan tegenwoordig dr L. Doekes, dr H. J. Jager, J. Kamphuis. Prof. H. J. Schilder en prof. C. Veenhof zonden bericht van verhinderd. Mede is aanwezig de benoemde hoogleraar ds J. van Bruggen.

art. 1 opening.

De president-curator, ds D. van Dijk, opent de vergadering, leest uit Gods Woord psalm 3 en vraagt de zegen des Heeren over de vergadering.

art. 2 notulen.

De notulen van de vergadering van 16 december 1966 worden door de secretaris ds H. Veltman, gelezen en door de vergadering vastgesteld.

art. 3 ingekomen stukken:

De ingekomen stukken worden in behandeling genomen.

a. een schrijven van de penningmeesteresse van het dames-comité „Bibliotheekfonds”, waarin zij mededeelt dat op 13 oktober 1966 door het bibliotheekfonds werd afgedragen aan de deputaten-financiële f 3600.60 en op 23 oktober 1966 aan de bibliothecaris f 25.000.—; hiervan werd met blijde dankbaarheid kennis genomen.

b. kennisgeving van het overlijden van br. B. Kamphuis, de vader van prof. J. Kamphuis, op 24 januari 1967; de president betuigde aan prof. J. Kamphuis de hartelijke deelneming van deputaten-curatoren bij dit verlies.

c. verzoek van het studentencorps „Fides Quadrata Intellectum” een aanvullende subsidie te mogen ontvangen in verband met de voordrachten, die gehouden worden door de heer C. Rosenbrand, directeur van de Stichting voor Gereformeerde Kinderbescherming; toegestaan.

d. een tweede verzoek van het studentencorps „F.Q.I.” om een subsidie voor de uitgave van de almanak; een subsidie van f 750.— wordt toegestaan.

e. een schrijven van enkele ouderejaars studenten, die gaarne een cursus willen organiseren, „waarin van diverse wetenschappelijke en praktische zijde bijdragen worden geleverd” over allerlei zaken, die de latere amtsbediening raken; een commissie van drie deputaten-curatoren en twee hoogleraren wordt benoemd om de vergadering hierover van advies te dienen.

f. een brief van het Gereformeerd Sociaal en Economisch Verband dat zich bereid verklaart een cursus voor de studenten te organiseren over praktische maatschappijleer; ook deze brief wordt in handen gesteld van de onder e. genoemde commissie ter fine van advies.

g. een schrijven van prof. J. Kamphuis; nu in de „Open brief” aan de z.g. Tehuis-gemeente Groningen-Zuid de aanvaarding van de vrijmaking als een genadig werk van Christus in de vergadering van Zijn Kerken in Nederland wordt getypeerd als een religieus zeer gevaarlijke dwaling, een „ideologie” die zou staan tegenover het geloof en het gelovig vertrouwen op de Heere Jezus Christus, verzoekt prof. J. Kamphuis aan de generale synode te Amersfoort-West mee te delen, hoe in principieel opzicht het onderwijs in de kerkgeschiedenis met betrekking tot de 19e- en 20ste eeuw wordt gegeven, n.l. dat de Vrijmaking (en Afscheiding en Doleantie) een reformatie was (waren); deputaten-curatoren nemen met instemming en dankbaarheid kennis van de mededeling van prof. J. Kamphuis, dat hij zó het onderwijs in de Nederlandse Kerkgeschiedenis geeft, en besluiten aan zijn verzoek te voldoen.

h. en i. van brieven van de kerkeraad te Kampen en van ds J. O. Mulder te Kampen, waarin deze kerkeraad en deze predikant als hun oordeel uitspreken dat deputaten-curatoren de hierboven bedoelde brief van prof. J. Kamphuis niet in behandeling mogen nemen, wordt kennis genomen. Deputaten-curatoren delen dit oordeel niet en zullen dit aan de afzenders mededelen.

art. 4 Gecombineerde vergadering van deputaten-curatoren met deputaten-financiële.

De vergadering van deputaten-curatoren wordt na de middagpauze voortgezet als een gecombineerde vergadering van deputaten-curatoren met deputaten-financiële.

a. opening.

De president, ds D. van Dijk, opent de vergadering.

b. notulen.

De secretaris, ds H. Veltman, leest de notulen van de gecombineerde vergadering van 16 december 1966. Deze worden door de vergadering goedgekeurd en vastgesteld.

c. behandeling van het rapport van de commissie tot herziening van de honoraria.

Na bespreking van het rapport dat voorstelt de honoraria te verhogen wordt dit, na enkele kleine wijzigingen, door de vergadering aangevaard; de daarin vervatte voorstellen zullen aan de generale synode van Amersfoort-West worden voorgelegd. Overeenkomstig een in het rapport naar voren gebrachte gedachte zal aan de generale synode worden medegedeeld dat deputaten-curatoren en deputaten-financiële het dringend noodzakelijk achten, ten einde op gezonde basis in de financiën der Hogeschool te voorzien, thans over te gaan tot een aanslag per lid.

d. accountantsrapport over het jaar 1965.

Deputaten-curatoren stellen enkele informatieve vragen over het accountantsrapport over het jaar 1965 aan deputaten-financiële, welke vragen worden beantwoord.

e. kort verslag.

het kort verslag van de gecombineerde vergadering van deputaten-curatoren en deputaten-financiële wordt vastgesteld.

f. sluiting.

De president-curator, ds D. van Dijk, sluit de gecombineerde vergadering.

art. 5 advies van de senaat inzake de „vooropleiding“.

De rector, prof. J. Kamphuis, brengt namens de senaat rapport uit inzake de opleiding voor het z.g. pro-tentamen (dat afgelegd moet worden door hen, die eindexamen H.B.S. of H.T.S. hebben gedaan of het examen voor onderwijzer hebben afgelegd, vóórdat zij kunnen worden toegelaten tot de propaedeutische studie).

Voorgesteld wordt een docent voor deze vooropleiding te benoemen.

Deputaten-curatoren stemmen in met dit voorstel, het zal aan de generale synode van Amersfoort-West worden voorgelegd.

art. 6 advies van de senaat inzake praktische vorming van studenten.

De hoogleraren delen mede, dat de senaat van oordeel is, dat de deputaten-curatoren en de hoogleraren geen bevoegdheid hebben de praktische vorming der studenten te regelen en dat zij ook geen mogelijkheid daartoe zien. In die geest zal aan de e.k. generale synode te Amersfoort-West worden gerapporteerd.

art. 7 vaststelling data rectoraats-overdracht en installatie en inauguratie van prof. J. van Bruggen.

De overdracht van het rectoraat door prof. J. Kamphuis aan prof. C. Veenhof en de installatie en inauguratie van prof. J. v. Bruggen worden voorlopig bepaald op donderdag 16 maart 1967.

art. 8 Bespreking uitbreiding corpus docentium.

Aan de senaat is door een vorige vergadering van deputaten-curatoren advies gevraagd over bij hen ingekomen suggesties met betrekking tot eventuele uitbreiding van het aantal hoogleraren c.q. docenten aan de Theologische Hogeschool.

De senaat heeft niet tot een eenstemmig advies kunnen komen over deze zaak; wel zijn van de hoogleraren afzonderlijk adviezen ingekomen.

Besloten wordt aan de generale synode van Amersfoort-West mede te delen, dat deputaten-curatoren zich met de bespreking van dit punt hebben bezig gehouden, doch dat zij niet tot een afronding van de bespreking konden komen.

art. 9 persverslag.

Het persverslag wordt gelezen en vastgesteld.

art. 10 sluiting.

Na dankgebed van ds J. Meester sluit de president-curator de vergadering te ruim 21.00 uur.

Namens deputaten-curatoren,
F. de Vries, h.t. assessor.

DS. SCHAEFFER IN NEDERLAND

Door zijn artikelen, o.a. in Opbouw, en door zijn lezingen in ons land is ds. Schaeffer, de Amerikaan die in Zwitserland onder studenten zo'n mooi evangelisatie- en zendingswerk verricht, zeer bekend geworden onder ons. Binnenkort zal hij een week in ons land zijn om lezingen te houden, o.m. voor studenten aan de Vrije Universiteit.

Wij nodigen u gaarne uit voor de volgende lezingen:

Amsterdam, dinsdagmiddag 28 febr., 2 uur:
The intellectual climate today,
voor de Centrale Interfaculteit van de Vrije Universiteit, in het Provisorium, de Boelelaan 1115, Amsterdam.

Kampen, donderdagmiddag 2 maart, 8 uur:
Neo-orthodoxie en orthodoxie,
voor de theologische studenten in Kampen, in de Aula van de Theologische Hogeschool, Broederweg, Kampen. (De lezing wordt vertaald.)

Delft, vrijdagavond 3 maart, 8 uur:
True Spirituality (over het christelijke leven),
voor studentenleden van de C.S.R. en andere verenigingen en genodigden, in de Maranathakerk, Charlotte de Bourbonstraat, Delft.

Amsterdam, zaterdagavond 4 maart, 8 uur:
Orthodoxie en gebed,
openbare bijeenkomst in een zaal van het Congrescentrum, Europaplein, Amsterdam. (De lezing wordt vertaald.)

U bent allen hartelijk welkom. Voor eventuele nadere inlichtingen kunt u mij bellen, 0 20 - 59944.

Prof. Dr. H. R. Rookmaaker.

Verloofd:

TONNY VAN WILLIGEN

en

HARRY LAKERVELD

Kampen, 11 februari 1966.

BELANGRIJKE „S.O.S.” VERGADERING

„De Soembanese Kerken dienen als zusterkerken te worden aanvaard.”
(Uitspraak van de generale synode van Groningen 1946.)

Zij, die deze Kerken als zusterkerken blijven erkennen;

Zij, die de Soembanese Kerken niet langer aan de vereenzaming willen prijsgeven;

Zij, die het werk van Christus in de wettige Soembanese Kerken onderkennen;

Zij, die de belofte van steun aan de Soembanese Kerken willen inlossen, worden in **AMERSFOORT** verwacht, op **zaterdag 4 maart a.s. om half twee** in het **NED. HERV. WIJKGEBOUW, Laurens Kosterplein 14.**

De Soembanese Kerken vragen om hulp!

Zij moeten, volgens Christus' bevel, het evangelie uitdragen onder hun volksgenoten. **Wij** mogen in deze **nog** Gods medewerkers zijn!

Het is het elfde uur!

De krachten moeten gebundeld.

De marsroute uitgestippeld, zo de Here wil!

Op de vorige landelijke vergadering van het Comité S.O.S. werd besloten het Comité om te zetten in een Vereniging.

Vandaar deze **oprichtingsvergadering** met als **AGENDA** o.m.

vaststelling nieuwe statuten

en een Inleiding over:

DE HUIDIGE SITUATIE OP HET ZENDINGSVELD

door de predikanten: ds. S. J. P. Goossens, missionair predikant en ds. P. P. Goossens, beroepen predikant van de kerk te Kananggar, Oost-Soemba.

N.B. Het gebouw is te bereiken met buslijn 3 vanaf het station. Concept-statuten kunnen aangevraagd worden bij: H. J. Meyerink, Beatrixstraat 9, Hardenberg.

Het bestuur:

K. Raimond, voorzitter, Enschede.

W. E. H. Sleyster, secr., Kampen.